

CZY JESTEM ODPOWIEDZIALNY/ ODPOWIEDZIALNA ZA CAŁY ŚWIAT?

Autorka scenariusza: Anna Włodek

KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA:

Celem lekcji jest zainicjowanie rozmowy na temat postaw przyjmowanych przez obywateli krajów globalnej Północy wobec kryzysu migracyjnego. Polega ona na przeprowadzeniu symulacji oraz dyskusji wokół tekstu „Arka”, inspirowanego tekstem Petera Singera pt. „Schron”, zamieszczonym w jego książce „Etyka praktyczna”.

Czas trwania: 2 x 45 minut

Pytanie kluczowe: Czy jestem odpowiedzialny/odpowiedzialna za cały świat?

Cele lekcji:

- ➔ zrozumiesz, dlaczego ludzie mogą mieć bardzo różne zdania na ten sam temat
- ➔ będziesz potrafił/a sprawniej porozumieć się z innymi ludźmi
- ➔ udoskonalisz umiejętność dobrej rozmowy, także na trudne tematy, dotyczące kryzysu migracyjnego.

Kryteria oceny:

- ➔ samodzielnie sformułujesz argumenty
- ➔ nazwiesz emocje i postawy własne oraz innych uczestników i uczestniczek dyskusji
- ➔ nazwiesz wartości, jakimi kierują się ludzie podczas podejmowania ważnych decyzji.

Związek z podstawą programową (Etyka, III etap edukacyjny):

Wymagania ogólne: I, II, IV

Wymagania szczegółowe: 1; 2; 4-7

Metody: symulacja, dyskusja, dyskusja metodą „kolorowych kapeluszy”.

Środki dydaktyczne i materiały: załącznik nr 1: ksero tekstu pt. „Arka”, załącznik nr 2: tabela z charakterystykami „kolorowych kapeluszy”, załącznik nr 3: lista emocji i wartości.

Formy pracy: indywidualna i grupowa.

Przebieg zajęć:

Lekcja nr 1 (45 minut)

WPROWADZENIE:

1. Podaj uczniom i uczennicom temat lekcji, jednocześnie zadając pytanie kluczowe. Poproś o krótkie ustosunkowanie się do niego. (5 minut)
2. Zapoznaj uczniów i uczennice z celami lekcji. Rozdaj uczniom i uczennicom tekst i poproś, by przeczytali go, angażując się w wymyśloną historię tak, jak gdyby dotyczyła rzeczywistej sytuacji, w której właśnie się znaleźli. (10 minut)

PRACA WŁAŚCIWA:

3. Podziel salę na trzy strefy:

- ➔ dla grupy zgadzającej się na przyjęcie do schronu 10 000 osób
- ➔ dla grupy sprzeciwiającej się przyjęciu do schronu jakichkolwiek ludzi z zewnątrz
- ➔ dla grupy zgadzającej się na przyjęcie do schronu 1000 osób.

Poproś uczniów i uczennice o zajęcie tego miejsca, które odpowiada ich decyzji w głosowaniu nad problemem Arki. Poinformuj, że w każdym momencie dyskusji będzie możliwa zmiana miejsca – stanowiska. Przypomnij o zasadach dobrej rozmowy: wzajemnym uważnym słuchaniu, nie przerywaniu sobie nawzajem i nie ocenianiu innych. Jeśli pracowałeś/pracowałaś już ze scenariuszem CEO pt. „Rozmowa o uchodźcach w Polsce”, odwołaj się do zasad dobrej rozmowy sformułowanych podczas wcześniejszej lekcji. Jeśli nie, poproś uczniów i uczennice o propozycje jeszcze innych zasad, do których przestrzegania wszyscy się zobowiążecie.

Podziel również na trzy części tablicę (arkusz papieru), na której będziesz w postaci haseł zapisywać na bieżąco argumenty używane przez członków i członkinie poszczególnych grup. (5 minut)

4. Przejdź do dyskusji, w której uczestnicy i uczestniczki zajęć spróbują wyjaśnić, dlaczego zajęli dane stanowisko. W zależności od proporcji liczebności grup, rozmowa może zostać zainicjowana na różne sposoby. Zwykle uczniowie i uczennice są na tyle zaangażowani, by przejść do motywowania swoich wyborów bez specjalnej zachęty. Jeśli jednak grupy są bardzo zróżnicowane pod względem ilości członków, warto zacząć od pytania skierowanego do najliczniejszej z grup (12 minut):

- ➔ Czy ktoś z Was wahał się przy podejmowaniu decyzji? Jeśli tak, to czego dotyczyły wątpliwości?

Dobrym wyjściem jest również zadanie grupie najmniej licznej pytania:

- ➔ Czy zdziwiło Was, że tak wiele osób ma odmienne zdanie? Jeśli tak/nie, to dlaczego?

Warto również pytać osoby zmieniające miejsce o powody podjęcia innej niż na początku decyzji.

5. Zatrzymaj dyskusję, jednocześnie informując, że na kolejnej lekcji będzie możliwość jej kontynuowania. Przejdź do wynotowanych argumentów stosowanych przez poszczególne grupy i poproś uczniów i uczennice o przyporządkowanie do nich nazw wartości, które według nich przyświecały/były szczególnie ważne lub bliskie osobom formułującym poszczególne argumenty. Nawet jeśli to „nazywanie wartości” stanowi dla uczniów i uczennic problem, staraj się zbytnio im nie „podpowiadać”. W tej części lekcji chodzi nie o językowo-terminologiczną trafność, lecz o to, by zrozumieli, jak różne mogą być perspektywy ujmowania problemu oraz jak złożonego zagadnienia dotyczyła ich dyskusja (8 minut).

Komentarz metodyczny

Inny wariant ćwiczenia: Jeśli uważasz, że uczniowie i uczennice mogą mieć poważne problemy z nazwaniem emocji i wartości, rozdaj im porożcinaną tabelę z załącznika nr 3 i poproś o dopasowanie gotowych odpowiedzi do sformułowanych wcześniej argumentów.

PODSUMOWANIE:

6. Podsumuj dyskusję, podkreślając wielość i różnorodność wartości, na jakie powoływały się osoby formułujące argumenty. Zaznacz, że wynika to ze zróżnicowanych sposobów dążenia do własnego dobra i szczęścia przez jednostki tworzące społeczeństwo. (5 minut)

Lekcja nr 2 (45 minut)

WPROWADZENIE:

1. Krótko przypomnij poprzednią lekcję, zwracając szczególną uwagę na różnorodność perspektyw stosowanych przez uczestników i uczestniczki dyskusji. Przypomnij cele sformułowane na lekcji pierwszej. Poinformuj, że wrócicie do tekstu „Arka” oraz do rozmowy, ale tym razem stosując metodę „kolorowych kapeluszy”. (3 minuty)

PRACA WŁAŚCIWA:

2. Podziel klasę na 5 grup, każdej z nich przyporządkowując losowo „kapelusz” w określonym kolorze. Poproś, by grupy pozostawiły w tajemnicy przed innymi kolor swojego kapelusza do momentu, w którym pozwolisz na jego ujawnienie. Wyjaśnij, że kolory oznaczają szczególny sposób myślenia i argumentowania, a także stosunek do rzeczywistości, innych i samego siebie typowy dla osoby, która go „nosi”.

Poproś grupy o wybranie osoby, która będzie wypowiadała się w imieniu grupy oraz wręcz grupom opisy sposobu myślenia typowe dla poszczególnych kapeluszy. (5 minut)

3. Poproś, by grupy sformułowały propozycje rozwiązania kryzysu w Arce zgodnie ze specyfiką przyporządkowanego im kapelusza. Zaznacz, że trzymanie się „kapeluszy charakterystyk” jest szczególnie istotne dla przebiegu ćwiczenia. (15 minut)

Komentarz metodyczny

Inny wariant ćwiczenia: Celem ćwiczenia z argumentowania „w kapeluszach” jest między innymi zdystansowanie się do wcześniej prezentowanych stanowisk i lepsze zrozumienie tego, co stało za decyzjami uczestników i uczestniczek dyskusji. Jeśli jednak uważasz, że praca po raz kolejny na tym samym tekście prowadziłyby do powielania argumentacji, zaproponuj uczniom i uczennicom podczas lekcji drugiej pracę z tekstem prasowym, odwołującym się do aktualnych i konkretnych wydarzeń związanych z tematyką migracyjną.

4. Poproś zespoły o przedstawienie stanowisk i rozwiązań. Podczas prezentacji, zadaniem klasy jest próba odgadnięcia, jaki „kapelusz” reprezentują poszczególne grupy. (15 minut)

PODSUMOWANIE:

5. Wróć do pytania kluczowego (7 minut). Zapytaj:
  - ➔ Czy po dwóch przeprowadzonych dyskusjach uczniowie i uczennice nadal zajmują to samo stanowisko, czy jednak coś się zmieniło?
  - ➔ Jakie wartości leżą, według uczniów i uczennic, u podstaw zajmowanych przez ich stanowisk?

Źródło:

Peter Singer, *Etyka praktyczna*, Warszawa 2007, s. 235-237.

Załącznik nr 1: Tekst pt. „Arka”

Ostatnie lata XXI wieku przyniosły mieszkańcom Ziemi niezwykle trudny czas. Dziesięciolecia zaniedbań w sferze ekologii oraz beztroskiej eksploatacji naturalnych zasobów spowodowały globalny kryzys ekologiczny. Prawie całkowite wycięcie lasów doprowadziło do zniszczenia wielu ekosystemów, a intensywny rozwój przemysłowy zaowocował skażeniem powietrza w stopniu, jakiego nikt nawet nie przewidywał. Gesty smog stał się nieodłącznym elementem miejskich pejzaży. Coraz częściej wybuchały zbrojne konflikty o dostęp poszczególnych społeczności do wody pitnej... W przeszłości zdarzali się oczywiście nieliczni, którzy przed takimi konsekwencjami ostrzegali. Ich głos nie był jednak ani słyszalny, ani przekonujący dla większości. Z czasem zrezygnowali zatem z prób przekonywania pozostałych i postanowili działać inaczej. Grupa najbardziej świadomych i przewidujących osób zawiązała spółkę, której celem stało się zgromadzenie funduszy pozwalających na powstanie tzw. Arki, czyli systemu „zielonych oaz” zabezpieczonych przed wpływem z zewnątrz. W „ostatniej chwili” wydzielono spory obszar stosunkowo wolny od zniszczeń spowodowanych działalnością człowieka i na nim właśnie założono osadę. Arka wyposażona jest w niezwykle zaawansowany system filtrujący wodę i powietrze oraz jest całkowicie samowystarczalna. Zgromadzone w niej zapasy tego, co niezbędne, a czego na jej terenie wyprodukować nie można, pozwalają na przetrwanie około 15000 mieszkańców przez około 20 lat. Oczywiście panują w niej surowe zasady, których przestrzeganie ma zagwarantować przetrwanie chronionych tam ekosystemów. Wkrótce po podjęciu tej inicjatywy zgłosiło się oczekiwane 15 000 osób, zainteresowanych wykupieniem udziału w Arce i uzyskaniem w ten sposób prawa do przeniesienia się do niej w sytuacji, gdyby życie na zewnątrz stało się naprawdę nie do zniesienia. Zdecydowana większość z nich podjęła decyzję o przeprowadzce w szczególności „pechowym” roku 2089, kiedy to miała miejsce seria klęsk ekologicznych w różnych częściach świata (wycieki dziesiątek ton trujących gazów w kilku fabrykach pestycydów, pożary szybów ropy naftowej oraz i tak już mizernych resztek lasów). Zniszczone w ich wyniku ekosystemy będą potrzebowały przynajmniej 10 lat na powrót do naturalnego stanu, choć oczywiście już nigdy nie będą to ekosystemy sprzed klęski... Wiele osób, które podjęły decyzję o przeniesieniu się do Arki, planuje po upływie tych najgorszych 10 lat powrócić do miejsc, z których zdecydowali się odejść. W tej chwili jednak życie na zewnątrz wiąże się z ryzykiem wielu chorób, a jego jakość jest niska. Jednocześnie moment ten przyniósł społeczności Arki pierwsze poważne wyzwanie. Rzesze osób, które z różnych powodów nie wykupiły udziałów w Arce, a mieszkają na terenach najbardziej dotkniętych przez klęski żywiołowe, proszą o wpuszczenie do „zielonej oazy”. Pozwoliłoby im to uniknąć części najbardziej negatywnych konsekwencji skażenia środowiska. Mieszkańcy Arki stanęli przed koniecznością decyzji: ilu osobom pozwolić na zamieszkanie w oazie mimo braku ich finansowego wkładu i czy w ogóle należy to zrobić, skoro społeczność osiągnęła już liczebność zakładaną przez projektantów osady? Głosy w tej sprawie są podzielone. Wiele osób jest zdania, że nie należy już nikogo wpuszczać do oazy. Ci, którzy nie rozumieli konieczności inwestycji w przyszłość albo nie są zbyt rozumni, albo na tyle zapobiegliwi, by zasługiwać na darmową pomoc. W opozycji do nich wyodrębniła się grupa zwolenników wpuszczenia do Arki 10 000 osób. Uważają oni, że zasoby zgromadzone w oazie są wystarczające do tego, by zapewnić przeżycie 25 000 osób przez 10 kryzysowych lat. Wiązałoby się to oczywiście z koniecznością ograniczenia przestrzeni zajmowanej przez poszczególnych mieszkańców i obniżeniem standardu ich życia, ale z całą pewnością nie odbywałoby się to kosztem ich zdrowia. Wyodrębniła się także spora grupa zwolenników „rozwiązania kompromisowego”. Twierdzą oni, że należy wpuścić do Arki tysiąc osób, gdyż nie zmieni to w żaden znaczący sposób poziomu życia jej mieszkańców, a jednocześnie umożliwi im szlachetny gest pomocy wobec potrzebujących. W zbliżającym się referendum mieszkańcy wybierać będą zatem spośród trzech możliwości: 1 – wpuścić 1000 osób, 2 – wpuścić 10 000, 3 – nie wpuścić nikogo.

➔ Jaki byłby twój głos?

Opowiadanie Anny Włodek pt. „Arka” inspirowane jest tekstem Petera Singera pt. „Schron”, zamieszczonym w jego książce „Etyka praktyczna”.

Załącznik nr 2: Tabela z charakterystykami kapeluszy

Biały	Opiera się na faktach, liczbach, statystykach, konkretnych informacjach. Wszystko argumentuje na płaszczyźnie rzeczowej.
Czerwony	Skupia się na emocjach, uczuciach (pozytywnych i negatywnych). Często wyraża przypuszczenia, ufa swojej intuicji.
Czarny	Widzi wszystko w czarnych barwach. Skupia się na trudnościach. Ma skłonność do wydawania negatywnych sądów, wchodząc w rolę „adwokata diabła”.
Żółty	Jest optymistą. Widzi przyszłość w jasnych barwach. Myśli pozytywnie i konstruktywnie.
Zielony	Jest kreatywny i pełen wciąż nowych pomysłów. Innowacyjnie i twórczo podchodzi do każdego zadania.

Załącznik nr 3: Lista emocji i wartości

Tabelę należy skserować kilka razy i porozcinać. Oczywiście listę można, a nawet należy uzupełniać i modyfikować. Niektóre wartości celowo sformułowane są na kilka sposobów, ma to umożliwić uczniom i uczennicom jak najtrafniejsze dopasowanie karteczek do sformułowanych przez nich argumentów.

ŻYCIE	WYGODA	STABILIZACJA	LITOŚĆ
WOLNOŚĆ	OBAWA PRZED WYRZUTAMI SUMIENIA	ODPOWIEDZIALNOŚĆ	ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA CZŁONKÓW NAJBLIŻSZEJ RODZINY
DOBRO	WŁASNE ZDROWIE	ZDROWIE INNYCH	OBAWA PRZED PODEJMOWANIEM TRUDNYCH DECYZJI
SPOKÓJ	BEZPIECZEŃSTWO	WSPÓŁCZUCIE	SOLIDARNOŚĆ
STRACH	SPRAWIEDLIWOŚĆ	NIECHĘĆ DO OBCYCH	MIŁOŚĆ BLIŻNIEGO JAKO NAKAZ ETYKI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ
RÓWNOŚĆ	PRZYJEMNOŚĆ	JAKOŚĆ ŻYCIA	TOLERANCJA
OTWARTOŚĆ	OBOWIĄZEK OPIEKI NAD SŁABSZYMI	WIARA	WSPÓLNOTA

